

Vrstvy slovní zásoby češtiny

Rozlišujeme slova:

1. stylově bezpříznaková (neutrální)_okno, dveře, dům, pes
2. stylově příznaková (zabarvená)_okénko, pejsek, domek

Podle spisovnosti_příslušnost k útvaru národního jazyka

A. spisovná

1. běžná (neutrální)
2. hovorová (v mluvené řeči) – kilo, koukat, cédéčko, muzika, průmyslovka, holka, kluk
3. knižní – nechtě, odvětit, dlít, nýbrž, počín...
4. odborná (termíny) – přísudek, dusičnan, software...
5. básnická (poetismy) – luna, vesna...
6. publicismy - tunelovat, brexit, červený mor z Hradu,...

B. nespisovná

1. obecná čeština – vokno, fajnový, mašina, machr...
2. nářečí (dialekt) - erteple, kucmoch, móka, cmunda
3. slang (zájmová mluva) - jesle, slechy, cvaknout se, ...
4. profesní mluva (slova společná výkonu povolání) - kapačka, šuplera, dranžírák,...
4. argot - perník, chlupatý, káča....

Podle dobového hlediska:

- A. historismy = pojmenování zaniklých skutečností – léno, žebračenka, gladiátor, cech, louč...
- B. archaismy – slova dnes nahrazená jinými – silozpyt, lučba, šlojíř, škamna
- C. neologismy – slova nově utvořená (jako neologismy fungují dočasně) – kliknout, rogalo...

Podle citového zabarvení (expresivity)

A. familiární (kladně citově zabarvená)

1. mazlivá – dušinka, červeňoučký
2. dětská – hajat, papat, ham
3. domácká (hypokoristika) – Janinka, Otík, tatka, mamča
4. zjemnělá (eufemismy) – zesnul, dříve narozený, korpulentní

B. hanlivá (pejorativní)

1. zhrubělá – chrápat, chcípnout, žrát, tlama
2. zveličelá – dědek, barabizna, psisko
3. vulgární
4. nadávky

Podle původu slov:

- a) slova domácí: láska, radost
- b) zdomácnělá: gól
- c) cizího původu: windows

vlastní pojmenování = sousloví – vlčí mák, přívlastek shodný, daň z přidané hodnoty, podvojný účetnictví

Frazémy – víceslovná **ustálená** pojmenování, často obrazná vyjádření

1. ustálené přirovnání – silnější než smrt
2. rčení – obrazný základ – být páté kolo u vozu, vzít nohy na ramena, na rukou nosit
3. pořekadlo - ustálená věta bez mravoučného podtextu – kupovat zajíce v pytli, jako když hrách na stěnu hází...
4. přísloví – zhuštěný poučný příběh čerpající z lidových zkušeností – Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá. Mluvíti stříbro, mlčeti zlato. Kdo šetří, má za tři.
5. pranostika – zobecněná lidová zkušenost vázaná na počasí a úrodu.
6. okřídlená = citáty